

सूचनादाताको संरक्षण गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक

प्रस्तावना: सार्वजनिक निकायमा सार्वजनिक हित विपरीतको कार्य भएको, भइरहेको वा हुन लागेको सूचना दिने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न तथा त्यस्तो सूचनादाताको संरक्षण गरी राज्यका कामकारवाहीलाई पारदर्शी, जवाफदेही र सदाचारयुक्त बनाई मुलुकमा सुशासन कायम राख्न वाञ्छनीय भएकोले,

संघीय संसदले यो ऐन बनाएको छ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (१) यस ऐनको नाम "सूचनादाताको संरक्षण (हिसलव्लोअर प्रोटेक्सन) ऐन, २०८०" रहेको छ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) "अख्तियारवाला" भन्नाले कर्मचारीको सेवाका शर्त सम्बन्धी प्रचलित कानून वा सम्झौता वा त्यस्तै कुनै लिखतमा व्यवस्था भएको अख्तियारवाला सम्झनु पर्छ र सो शब्दले त्यस्तो कर्मचारीलाई नियुक्त गर्ने, अवकाश दिने वा निजको काम कारवाहीको सुपरीवेक्षण गर्ने अधिकार प्राप्त अधिकारी समेतलाई जनाउँछ।

(ख) "अधिकारप्राप्त अधिकारी" भन्नाले नेपालको संविधान वा प्रचलित कानून बमोजिम सार्वजनिक हित विपरीतका कार्यको सम्बन्धमा अनुसन्धान वा अन्य कुनै कारवाही गर्ने अख्तियारप्राप्त अधिकारी सम्झनु पर्छ र सो शब्दले कुनै कार्यालयको प्रमुख, त्यस्तो कार्यालयको माथिल्लो निकायको प्रमुख वा नियामक निकायलाई समेत जनाउँछ।

(ग) "अनुचित कार्य" भन्नाले सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले जानी जानी वा लापरवाही साथ गरेको देहायका कुनै कार्य सम्झनु पर्छ:-

(१) आफ्नो अधिकारभित्रको कुनै काम गर्न इन्कार गरेको वा आफ्नो अधिकार नभएको कुनै काम गरेको,

(२) कुनै निर्णय वा आदेश गर्दा वाध्यात्मक रूपले अपनाउनु पर्ने कार्यविधिको पालन नगरेको,

(३) आफूलाई प्राप्त अधिकार सम्बन्धित कानून, निर्णय वा आदेश विपरीत अर्कै उद्देश्य वा कार्यमा प्रयोग गरेको,

- (४) आफ्नो तजबिजी अधिकार बदनियतसाथ वा स्वेच्छाचारी रूपमा प्रयोग गरेको,
 - (५) अन्य कार्यालय, अधिकारी वा कर्मचारीको कार्यमा अनाधिकार बाधा उत्पन्न गरेको वा त्यस्तो कार्यालय, अधिकारी वा कर्मचारीलाई दबाव दिई कुनै अनधिकृत कार्य गराएको,
 - (६) आफूले गर्नु पर्ने कुनै काम नगरी अन्य कार्यालय वा अन्य अधिकारीकोमा पठाई आफ्नो उत्तरदायित्व पन्छाएको,
 - (७) आफ्नो पदको प्रकृति अनुसार पालन गर्नु पर्ने कुनै पदीय कर्तव्य पालन नगरेको,
 - (८) आफ्नो मातहतमा रहेको कर्मचारी वा आफ्नो प्रभावमा रहेको व्यक्तिलाई अनुचित दबाव दिई वा प्रलोभनमा पारी आफ्नो अनुकूलको काम गराएको, वा
 - (९) आफूलाई पदीय हैसियतले प्राप्त उन्मुक्ति, सुविधा वा सहूलियतको दुरुपयोग गरेको।
- (घ) "कर्मचारी" भन्नाले सार्वजनिक निकायमा कार्यरत रहेको कर्मचारी सम्झनु पर्छ र सो शब्दले सार्वजनिक निकायबाट जुनसुकै कारणले अवकाशप्राप्त गरेको मितिले एक वर्षभित्र त्यस्तो सार्वजनिक निकायसँग सम्बन्धित सूचना दिने व्यक्तिलाई समेत जनाउँछ।
- (ङ) "तोकिएको" वा "तोकिए बमोजिम" भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ।
- (च) "सार्वजनिक निकाय" भन्नाले देहायका निकाय सम्झनु पर्छ:-
- (१) नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारका मन्त्रालय, संवैधानिक निकाय र सो अन्तर्गतका कार्यालय,
 - (२) राष्ट्रपति र उपराष्ट्रपतिको कार्यालय,
 - (३) अदालत तथा न्यायिक निकाय,
 - (४) स्थानीय तह,
 - (५) नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व वा नियन्त्रण भएको कम्पनी, बैंक वा समिति वा प्रचलित कानून बमोजिम नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारद्वारा स्थापित आयोग,

- संस्थान, प्राधिकरण, निगम, प्रतिष्ठान, बोर्ड, केन्द्र, परिषद र यस्तै प्रकृतिका अन्य संगठित संस्था वा निकाय,
- (६) नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारद्वारा सञ्चालित वा नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारको पूर्ण वा आंशिक अनुदान प्राप्त विश्वविद्यालय, महाविद्यालय, विद्यालय, अनुसन्धान केन्द्र र अन्य त्यस्तै प्राज्ञिक वा शैक्षिक संस्था वा निकाय,
- (७) नेपाल सरकारको ऋण, अनुदान वा जमानतमा सञ्चालित संस्था वा निकाय,
- (८) उपखण्ड (१),(२),(३),(४), (५), (६) वा (७) मा उल्लिखित संस्था वा निकायको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व भएको वा नियन्त्रण रहेको वा त्यस्तो संस्था वा निकायबाट अनुदान प्राप्त संस्था वा निकाय, र
- (९) नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी सार्वजनिक निकाय भनी तोकेको अन्य कुनै निकाय वा संस्था।
- (छ) "सार्वजनिक हित विपरीतको कार्य" भन्नाले कुनै सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले सार्वजनिक निकायमा गरेको वा गर्न लागेको देहायका कुनै कार्य सम्झनु पर्छ:-
- (१) प्रचलित कानून बमोजिम अनुचित कार्य वा भ्रष्टाचार मानिने कार्य,
- (२) प्रचलित कानून बमोजिम वा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहले सम्बन्धित सरकार वा तहको राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी सर्वसाधारणको स्वास्थ्य वा वातावरणमा प्रतिकूल असर पर्न सक्ने भनी निषेध गरेका कार्य वा सार्वजनिक हित विपरीत हुने भनी निषेध गरेका अन्य कुनै कार्य,
- (३) मुलुकको हित वा राष्ट्रिय स्वार्थको प्रतिकूल हुने कार्य।
- (ज) "सूचना" भन्नाले कुनै कर्मचारीले आफू कार्यरत रहेको सार्वजनिक निकायमा राष्ट्रिय हित विपरीतको कार्य भएको, भइरहेको वा हुन लागेको भनी यस ऐन बमोजिम अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष लिखित वा मौखिक रुपमा दिएको जानकारी वा सूचना सम्झनु पर्छ र सो शब्दले त्यस्तो जानकारी वा सूचनालाई पुष्टि गर्ने कागजातलाई समेत जनाउँछ।
- (झ) "सूचनादाता" भन्नाले सूचना दिने कर्मचारी सम्झनु पर्छ।

- (ज) "संरक्षण" भन्नाले दफा ८ बमोजिम सूचनादातालाई दिइने संरक्षण तथा सुविधा सम्झनु पर्छ।
- (ट) "अनुसन्धान अधिकृत" भन्नाले दफा १७ बमोजिम मुद्दाको अनुसन्धान गर्ने अधिकृत सम्झनु पर्छ।

परिच्छेद-२

सूचना दिने सम्बन्धी

३. सूचना दिन सक्ने: (१) कर्मचारीले सार्वजनिक निकायमा सार्वजनिक हित विपरीतको कार्य भएको, भइरहेको वा हुन लागेको विश्वास गर्नुपर्ने मनासिब आधार सहितको सूचना सम्बन्धित सार्वजनिक निकायको अधिकारप्राप्त अधिकारी समक्ष दिन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सूचना लिखित, मौखिक, इमेल वा अन्य विद्युतीय माध्यमबाट दिन सकिनेछ। कुनै सूचना मौखिक रूपमा प्राप्त भएमा तोकिए बमोजिमको ढाँचामा सूचना तयार गरी सम्बन्धित व्यक्तिको सहीछाप गराउनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त सूचना सम्बन्धित निकायको अधिकारप्राप्त अधिकारीले दर्ता गर्न इन्कार गरेमा वा अनावश्यक ढिलाई गरेमा सम्बन्धित सूचनादाताले सूचनासँग सम्बन्धित सार्वजनिक निकायको एकतह माथिको निकायमा त्यस्तो सूचना दर्ता गर्न सक्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको सार्वजनिक निकायले समेत सूचना दर्ता गर्न इन्कार गरेमा वा दर्ता गर्न अनावश्यक ढिलाई गरेमा काठमाण्डौ उपत्यका बाहिरको हकमा प्रमुख जिल्ला अधिकारी र काठमाण्डौ उपत्यकाको हकमा सम्बन्धित मन्त्रालय वा सूचनासँग सम्बन्धित कार्यालयको नियामक निकायमा दर्ता गर्न सक्नेछ।

(५) उपदफा (३) वा (४) बमोजिम सूचना प्राप्त भएमा त्यस्तो निकायले आवश्यक कारवाहीको लागि सूचनासँग सम्बन्धित सार्वजनिक निकाय वा कार्यालयमा पठाउनु पर्नेछ।

तर, त्यस्तो सूचना कार्यालय प्रमुखसँग सम्बन्धित रहेछ भने सम्बन्धित सार्वजनिक निकाय वा कार्यालयमा पठाइने छैन र त्यस्तो सूचना उपर सोही निकाय वा कार्यालयबाट यस ऐन बमोजिम कारवाही गरिनेछ।

(६) यस दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारको विशिष्ट श्रेणी वा सो सरहको पदमा कार्यरत कर्मचारीसँग सम्बन्धित सूचना नेपाल सरकारको मुख्य सचिव समक्ष दिनु पर्नेछ।

(७) उपदफा (५) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि उपदफा (३), (४) वा (६) बमोजिम सूचना प्राप्त गर्ने अधिकारी वा निकायले भ्रष्टाचार सम्बन्धी सूचना भए अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा पठाउनु पर्नेछ।

(८) उपदफा (१), (३), (४) र (६) बमोजिम सूचना प्राप्त भएपछि अधिकारप्राप्त अधिकारीले तोकिए बमोजिमको दर्ता किताबमा दर्ता गरी सोको अभिलेख राख्नु पर्नेछ र सूचना दर्ताको निस्सा तोकिए बमोजिमको ढाँचामा सूचनादातालाई दिनु पर्नेछ।

(९) यस दफा बमोजिम सूचनादाताले दिएको सूचना निजले सार्वजनिक गर्न पाउने छैन।

४. **सूचनादाताको गोप्यता:** (१) दफा ३ बमोजिम प्राप्त भएको सूचनाको विवरण र सूचनादाताको नाम वा पहिचान सम्बन्धित निकाय वा अधिकारीले गोप्य राख्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सूचनादाताले आफ्नो नाम वा पहिचान सार्वजनिक गर्न स्वीकार गरेमा निजको नाम वा पहिचान सार्वजनिक गर्न सकिनेछ।

(३) दफा ३ बमोजिम सूचना प्राप्त गर्ने निकायले त्यस्तो सूचनाको सम्बन्धमा कारवाही गर्दा वा अन्य निकायमा पत्राचार गर्दा उपदफा (२) बमोजिम सूचनादाताले आफ्नो नाम वा पहिचान सार्वजनिक गर्न चाहेको अवस्थामा बाहेक सूचनादाताको पहिचान गोप्य राखी दफा १० बमोजिम कारवाही वा पत्राचार गर्नु पर्नेछ।

(४) सूचनादाताले आफूले दिएको सूचना र सोसँग सम्बन्धित कुनै जानकारी अधिकारप्राप्त अधिकारी, अनुसन्धान अधिकृत र मुद्दा हेर्ने निकाय बाहेक अन्य कसैलाई उपलब्ध गराउन कर लाग्ने छैन।

(५) यस ऐन बमोजिम प्राप्त सूचनाको आधारमा अनुसन्धान वा न्यायिक काम कारवाही गर्दा सूचनादाताको पहिचान प्रचलित कानून बमोजिम गोप्य राखिनेछ।

५. **गोप्यता भङ्ग भएको नमानिने:** दफा ४ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको निकाय वा अधिकारीलाई सूचना उपलब्ध गराएको कारणबाट सूचनादाताको गोपनियता भङ्ग भएको मानिने छैन:-

(क) प्रचलित कानून बमोजिम सार्वजनिक हित विपरीतको कार्य मानिने कुनै सूचना सम्बन्धित अधिकार प्राप्त अधिकारीलाई उपलब्ध गराएकोमा, वा

(ख) अदालत वा प्रचलित कानून बमोजिम अनुसन्धान गर्ने अधिकारीले माग गरे बमोजिम त्यस्तो सूचना उपलब्ध गराएकोमा।

६. सूचना दिन प्रोत्साहन गर्ने: (१) अधिकार प्राप्त अधिकारीले आफू सम्बद्ध सार्वजनिक निकायमा सार्वजनिक हित विपरीतको कार्य हुन नदिन र त्यस्तो कार्य भएमा जानकारी वा सूचना प्राप्त गर्ने विश्वसनीय वातावरण बनाउनु पर्नेछ ।

(२) अधिकार प्राप्त अधिकारीले आफू सम्बद्ध निकायका कर्मचारीलाई सूचना दिन प्रोत्साहन गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) को प्रयोजनको लागि अधिकार प्राप्त अधिकारीले सूचनाको सत्यता र गाम्भीर्यताको आधारमा मौद्रिक वा अन्य कुनै प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(४) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कसैलाई दुःख दिने, हैरानी पुऱ्याउने वा चरित्रमा आघात पार्ने मनसायले झुठ्ठा वा काल्पनिक सूचना दिन वा त्यस्तो सूचना दिनको लागि प्रोत्साहन गर्न पाइने छैन ।

परिच्छेद-३

सूचनादाताको संरक्षण

७. सूचनादातालाई संरक्षण दिने अवस्था: (१) सूचनादातालाई देहायको अवस्था भएमा आवश्यकता अनुसार संरक्षण प्रदान गरिनेछ:-

(क) सूचनामा उल्लिखित सार्वजनिक हित विपरीतको कार्य गम्भीर प्रकृतिको देखिएमा,

स्पष्टीकरण: यस खण्डको प्रयोजनको लागि “गम्भीर प्रकृतिको” भन्नाले सरकारी वा सार्वजनिक सम्पत्तिमा हानि-नोक्सानी पुऱ्याउने, हिनामिना गर्ने वा गैरकानूनी लाभ प्राप्त गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ ।

(ख) सूचनादातालाई संरक्षण प्रदान नगरिएमा निजलाई शारीरिक, मानसिक वा अन्य कुनै पनि किसिमको क्षति पुग्न सक्ने सम्भावना भएमा,

(ग) सूचनादाताको सेवा वा वृत्ति विकासमा प्रतिकूल असर पर्ने देखिएमा ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सूचनादाताले संरक्षणको लागि लिखित अनुरोध गरेमा अधिकारप्राप्त अधिकारीले तोकिए बमोजिम निजलाई संरक्षण दिन सक्नेछ ।

८. सूचनादाताको संरक्षण तथा सुविधा: दफा ७ बमोजिम सूचनादातालाई संरक्षण प्रदान गर्नुपर्ने भएमा त्यस्तो सूचनादातालाई देहायको संरक्षण तथा सुविधा प्रदान गरिनेछ:-

(क) सूचनादाताको जीउ, धनको सुरक्षाको उपयुक्त व्यवस्था गर्ने,

(ख) सूचना दिएको कारणलेमात्र थुनामा नराखिने वा कुनै मुद्दा नचलाइने,

- (ग) निजलाई सोही कार्यालयमा राखी राख्न उपयुक्त नभएमा उपयुक्त कार्यालयमा स्थानान्तरण गर्ने व्यवस्था मिलाउने,
- (घ) निजको सेवा, शर्त सम्बन्धी कानून बमोजिम सरुवा गर्ने, विभागीय कारबाही वा बहुवा लगायतका वृत्ति विकास र अवसरमा प्रतिकूल असर पर्ने गरी कुनै किसिमको कारबाही नगरिने,
- (ङ) निजलाई सूचना दिएको आधारमा कुनै क्षति पुग्न गएमा आवश्यकता अनुसार क्षतिको आधारमा आर्थिक सहायता उपलब्ध गराउने।

९. संरक्षण प्राप्त नहुने: (१) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायका सूचना दिने सूचनादातालाई यस ऐन बमोजिमको संरक्षण प्राप्त हुने छैन:-

- (क) अधिकारप्राप्त अधिकारीको जानकारीमा आइसकेको वा सार्वजनिक रूपमा प्रकाशन वा प्रसारण भइसकेको सूचना,
- (ख) प्रचलित कानून बमोजिम गोप्य राख्नु पर्ने सूचना,
- (ग) आधारहीन, अविश्वसनीय र असम्बन्धित सूचना,
- (घ) सार्वजनिक हित विपरीतको कार्यसँग सम्बन्धित नभएको सूचना,
- (ङ) सूचनादाताको आफ्नो स्वार्थ रहेको विषयको सूचना,
- (च) सार्वजनिक नीतिको सूचना,
- (छ) प्रचलित कानून बमोजिम कारबाही भइरहेको सूचना,
- (ज) व्यक्तिगत रिस, इबी वा कसैको चरित्रमा आघात पार्ने उद्देश्यले दिएको सूचना।

(२) अधिकारप्राप्त अधिकारीले देहायका अवस्थामा सूचनादातालाई यस ऐन बमोजिम प्रदान गरिएको संरक्षण हटाउन सक्नेछ:-

- (क) सूचनादाताले संरक्षण नचाहिने भनी लिखित अनुरोध गरेमा,
- (ख) सूचनादाताले अधिकारप्राप्त अधिकारीलाई दिएको सूचना आफैले सार्वजनिक गरेमा,
- (ग) निजले अधिकारप्राप्त अधिकारीलाई दिएको सूचना प्रतिकूल हुनेगरी अदालतमा बकपत्र गरेमा।

(३) उपदफा (२) बमोजिम सूचनादातालाई प्रदान गरिएको संरक्षण हटाएमा सोको जानकारी तुरुन्त सम्बन्धित सूचनादातालाई दिनु पर्नेछ।

१०. सांकेतिक नाम वा पहिचान दिने: (१) दफा ४ को उपदफा (२) को अवस्थामा बाहेक दफा ३ बमोजिम सूचना प्राप्त भएपछि अधिकारप्राप्त अधिकारीले सूचनादाताको सांकेतिक नाम वा नयाँ पहिचान प्रयोग गर्न सक्ने गरी आवश्यक व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सूचनादातालाई नयाँ पहिचान दिँदा तत्सम्बन्धी कागजातमा सूचनादाताको नयाँ ठेगाना समेत उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम दिइएको सांकेतिक नाम, पहिचान वा ठेगाना तथा तत्सम्बन्धी विवरण अधिकारप्राप्त अधिकारी र सम्बन्धित सूचनादातालाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(४) यस दफा बमोजिम अधिकार प्राप्त अधिकारीले सूचनादातालाई उपलब्ध गराएको सांकेतिक नाम, पहिचान वा ठेगाना अधिकारप्राप्त अधिकारीको अनुमति नलिई अन्य प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्न पाइने छैन ।

परिच्छेद-४

अनुसन्धान तथा कारवाही

११. प्रारम्भिक कारवाही: (१) दफा ३ बमोजिम सूचना प्राप्त भएपछि अधिकारप्राप्त अधिकारी वा निजले तोकेको अधिकारीले देहायको आधारमा सूचनाको पहिचान गरी प्रारम्भिक कारवाही शुरु गर्नु पर्नेछ:-

(क) जानकारी वा सूचना आफ्नो कार्यालय सम्बद्ध भए वा नभएको,

(ख) प्रचलित कानूनमा सो जानकारी वा सूचना उपर अनुसन्धान वा कारवाही गर्ने निकाय वा अधिकारी तोकिए वा नतोकिएको,

(ग) अधिकार प्राप्त अधिकारीको जानकारीमा आए नआएको वा सार्वजनिक रूपमा प्रकाशन वा प्रसारण भए नभएको ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम जानकारी वा सूचना आफ्नो कार्यालयसँग सम्बन्धित नभएमा वा प्रचलित कानून बमोजिम सो सूचना उपर कारवाही गर्ने निकाय वा अधिकारी तोकिएकोमा त्यस्तो जानकारी वा सूचना सम्बन्धित निकाय वा अधिकारी समक्ष पठाउनु पर्नेछ र सोको जानकारी सूचनादातालाई दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम पहिचान गरेको सूचना आफ्नो कार्यालयसँग सम्बन्धित देखिएमा अधिकारप्राप्त अधिकारी आफैले वा कुनै अधिकारीबाट तीस दिनभित्र अनुसन्धान तथा जाँचबुझ गर्नु वा गराउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम अनुसन्धान वा जाँचबुझ गर्दा प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही हुने भएमा सोही बमोजिम कारवाही गर्नु पर्नेछ।

१२. आदेशको पालना: सूचनादाताको संरक्षण र सूचनाको अनुसन्धान सम्बन्धमा अधिकारप्राप्त अधिकारीले दिएको आदेशको पालना गर्नु सम्बन्धित व्यक्ति वा निकायको कर्तव्य हुनेछ।
१३. कारवाहीको जानकारी: अधिकारप्राप्त अधिकारीले दफा ३ बमोजिम प्राप्त सूचनाका आधारमा अनुसन्धान गरी अदालतमा मुद्दा दर्ता भएमा सोको जानकारी यथासिद्ध सम्बन्धित सूचनादातालाई दिनु पर्नेछ।
१४. तामेलीमा राख्न सक्ने: अधिकारप्राप्त अधिकारीले दफा ३ बमोजिम प्राप्त सूचनाको अनुसन्धान गर्दा आधारहीन, तथ्यहीन, भ्रमपूर्ण वा सार्वजनिक हित विपरीतको कार्यसँग सम्बन्धित नदेखिएमा त्यस्तो सूचना तामेलीमा राख्न सक्नेछ।

परिच्छेद-५

कसूर र सजाय

१५. कसूर: देहायका कार्य गरेमा यस ऐन बमोजिमको कसूर गरेको मानिनेछ:-
- (क) यस ऐन बमोजिम गोप्य राखिएको सूचना वा सूचनादाताको पहिचान सार्वजनिक गरेमा,
 - (ख) अनुसन्धानको क्रममा गोपनीयता भङ्ग गरेमा,
 - (ग) व्यक्तिगत रिस, इबी वा दुःख दिने वा चरित्रमा आघात पार्ने मनसायले सूचना दिएमा,
 - (घ) दफा ३ को उपदफा (९) विपरीत सूचना सार्वजनिक गरेमा,
 - (ङ) सूचना दिएको आधारमा कर्मचारीलाई विभागीय कारवाही गरेमा,
 - (च) यस ऐनको प्रतिकूल हुनेगरी अन्य कुनै काम कारवाही गरेमा।
१६. सजाय: (१) दफा १५ बमोजिमको कसूर गर्ने व्यक्तिलाई अख्तियारवालाले विभागीय कारवाही गरी देहाय बमोजिम सजाय गर्नेछ:-
- (क) दफा १५ को खण्ड (क) र (ख) बमोजिमको कार्य गर्ने कर्मचारीलाई कसूरको मात्रानुसार एकलाख रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ।
 - (ख) दफा १५ को खण्ड (ग) बमोजिम सूचना दिएमा पचासहजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ।
 - (ग) दफा १५ को खण्ड (घ) बमोजिमको कार्य गरेमा दशहजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ।

(घ) दफा १५ को खण्ड (ड) बमोजिम विभागीय कारवाही गरेमा बीसहजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ।

(ङ) दफा १५ को खण्ड (च) बमोजिम काम कारवाही गरेमा पन्ध्रहजार रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ।

(२) दफा १५ बमोजिमको कसूर विभागीय कारवाही नहुने कर्मचारीले गरेको भएमा उपदफा (१) बमोजिमको कारवाही र सजाय नेपाल सरकार मन्त्रपरिषदले गर्नेछ।

१७. अनुसन्धान अधिकृत: यस ऐन बमोजिम भ्रष्टाचार बाहेक अन्य कसूरसँग सम्बन्धित मुद्दाको अनुसन्धान देहाय बमोजिमको अधिकारीबाट हुनेछ:-

(क) कुनै सूचनाको सम्बन्धमा प्रचलित कानूनमा अनुसन्धान अधिकारी तोकिएको भएमा सोही अधिकारीले,

(ख) खण्ड (क) बमोजिम कुनै अधिकारी नतोकिएको भएमा अधिकारप्राप्त अधिकारी वा निजले तोकेको अधिकृतस्तरको कर्मचारीले।

परिच्छेद-६

विविध

१८. सहयोग माग गर्न सक्ने: अधिकार प्राप्त अधिकारीले आवश्यकता अनुसार अन्य कुनै निकाय वा प्रहरी कार्यालयसँग सहयोग माग गर्न सक्नेछ र यसरी सहयोग माग गरेमा सहयोग उपलब्ध गराउनु त्यस्तो निकाय वा प्रहरी कार्यालयको कर्तव्य हुनेछ।

१९. कारवाही नगरिने: दफा १४ बमोजिम अधिकार प्राप्त अधिकारीले तामेलीमा राखेको सूचनाको आधारमा सो सूचना प्राप्त भएको तीन वर्षपछि कुनै कारवाही गरिने छैन।

२०. निर्देशन दिन सक्ने: सूचना दिएको आधारमा कसैले सूचनादातालाई डर, धाक वा धम्की दिएमा सूचनादाताले दफा ३ बमोजिमको निकाय वा अधिकारी समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ र यसरी निवेदन प्राप्त भएमा निजलाई संरक्षण गर्न अधिकारप्राप्त अधिकारीले उपयुक्त निर्देशन दिन सक्नेछ।

२१. पुनरावेदन: दफा १६ को उपदफा (१) बमोजिम अख्तियारवालाले गरेको निर्णय उपर चित्त नबुझेमा त्यस्तो निर्णयको जानकारी पाएको मितिले पैंतीस दिनभित्र प्रशासकीय अदालतमा र उपदफा (२) बमोजिम नेपाल सरकारले गरेको निर्णय उपर चित्त नबुझेमा त्यस्तो निर्णयको जानकारी पाएको मितिले पैंतीस दिनभित्र सम्बन्धित उच्च अदालतमा पुनरावेदन दिन सक्नेछ।

२२. **पुरस्कार:** सूचनादाताबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा कारवाही प्रारम्भ भई सार्वजनिक हित कायम राख्न सहयोग पुगेमा अधिकारप्राप्त अधिकारीले त्यस्तो सूचनादातालाई निजको सेवा, शर्त सम्बन्धी कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम पुरस्कारको लागि सिफारिस गर्न सक्नेछ।
२३. **नियम बनाउने अधिकार:** यस ऐनको कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकारले देहायका विषयमा आवश्यकता अनुसार नियम बनाउन सक्नेछ:-
- (क) सूचनाको अभिलेख राख्ने,
 - (ख) सूचनादातालाई संरक्षण तथा सुविधा प्रदान गर्ने,
 - (ग) उजुरी उपरको अनुसन्धान गर्ने कार्यविधि व्यवस्थित गर्ने,
 - (घ) सूचनादातालाई जानकारी दिने,
 - (ङ) अन्य आवश्यक विषयहरू।
२४. **खारेजी:** (१) सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा २९ खारेज गरिएको छ ।
(२) सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा २९ बमोजिम भए गरेका काम कारवाही यसै ऐन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ।